

Met geschiedenis op reis. Twee publicaties naar aanleiding van veertig jaar Nederlands- Marokkaans wervingsverdrag

Annemarie COTTAAR,
Nadia BOURAS, Fatiha
LAOUIKILI, *Marokkanen in
Nederland. De pioniers
vertellen*, Amsterdam:
Meulenhoff, 2009, 288 p.

Anne-Marie BOER,
Annemarie COTTAAR,
Nadia BOURAS, Fatiha
LAOUIKILI, *Rif Tour.
Marokkanen in Nederland.
1960-1973*, Amsterdam:
Meulenhoff, 2009, 39 p.

Dat migratie een complex verhaal is van hier en daar, van heen en weer en onderweg, is ondertussen genoegzaam bekend. Maar dit inzicht concreet maken in bijvoorbeeld wetenschappelijk onderzoek door het gebruik van bronnen uit de landen van herkomst, is al heel wat minder evident. Ook bij de terugkoppeling van onderzoeksresultaten naar een breder publiek met het organiseren van tentoonstellingen of andere publieksmomenten, is dat geen eenvoudige of vanzelfsprekende zaak. Of anders geformuleerd: de keren dat een migratieverhaal in eenzelfde beweging ook verteld wordt in het land van herkomst, zijn uitzonderlijk. Het is inderdaad niet gebruikelijk, het vraagt ook een pak meer organisatie en het jaagt natuurlijk de kosten de hoogte in. Gelukkig zijn er voorbeelden dat het wél kan. Zo organiseerde het archief van Dordrecht een tiental jaren geleden de tentoonstelling *De Turkse Dordtenaren, generaties later*. Die was zowel te zien in Dordrecht als in de provincie Kayseri, waaruit de meeste Turken in Dordrecht afkomstig zijn.¹

In 1969 sloten Nederland en Marokko een overeenkomst over de werving van Marokkaanse arbeiders voor de Nederlandse economie. Net als in België vijf jaar eerder werd de veertigste verjaardag daarvan herdacht.² In Nederland leidde dat tot de publicatie van een boek waarin pioniers van de Marokkaanse migratie hun levensverhalen vertellen.³ De auteurs verzamelden de getuigenissen van een vijftigtal betrokkenen. Het ging niet om een representatieve steekproef, maar om het verzamelen van diverse verhalen van mensen uit Marokko die tussen 1960 en 1975 naar

Nederland trokken. De getuigenissen zijn geclusterd rond de verschillende aspecten van het migratieverhaal: de werving, de reis naar Nederland en natuurlijk het werk zelf. Ook andere aspecten van de migratie-ervaring komen aan bod: het prille ondernemerschap, de woonsituatie, de ontspanning, het religieuze leven, het verenigingsleven en de band met Marokko.

Het boek toont overduidelijk aan dat individuele verhalen niet alleen dienstig zijn om het grote migratieverhaal te illustreren. Ze geven het ook onmisbare nuance en kleur. Een prachtige selectie foto's en ander beeldmateriaal vervult dezelfde functie.

Het bleef niet bij dit boek. Er kwam ook een tentoonstelling, en vooral: de tentoonstelling werd opgesteld in een bus. Die toerde vijf weken door Noord-Marokko, de regio waar de meeste Marokkanen in Nederland vandaan komen. De periode was goed gekozen: in juli en augustus trekken veel mensen van Marokkaanse origine voor een vakantie naar het land van herkomst. De brochure over dit stoutmoedig initiatief geeft overduidelijk aan dat de realisatie van het project allesbehalve eenvoudig en vanzelfsprekend was.⁴ De foto's in de brochure maken de ambiance rond het project bijna voelbaar.

- 1 Paul EMONTS, H. VAN DER HERT, C. JUERGENS (red.), *Gurbetçi. Kayapınar, migrantendorp in Turkije/Kayapınar, Türkiye' deki gurbetçilerin köyü*, Dordrecht: Stichting Tuana/Stadsarchief/Dordrechts Museum, 2001.
- 2 Piet CREVE, 'Le travail, c'est la guerre'. Colloquium naar aanleiding van veertig jaar Marokkaans-Belgisch verdrag. In: *Brood & Rozen*, (2004)2, p. 94.
- 3 Annemarie COTTAAR, Nadia BOURAS, Fatiha LAOUIKILI, *Marokkanen in Nederland. De pioniers vertellen*, Amsterdam: Meulenhoff, 2009.
- 4 Anne-Marie BOER, Annemarie COTTAAR, Nadia BOURAS, Fatiha LAOUIKILI, *Rif Tour. Marokkanen in Nederland. 1960-1973*, Amsterdam: Meulenhoff, 2009.